

Médiaelméleti és filozófiai reflexiók a mesterséges intelligenciáról

Ethan Mollick *Társintelligencia* című könyvéről

Feczku Viktor
Debreceni Egyetem

Ethan Mollick *Társintelligencia. Élet és munka a mesterséges intelligencia új korszakában* című könyve nem csupán az ember és a mesterséges intelligencia közötti kapcsolatot gondolja újra, hanem azt a paradigmaváltást is, amelyet a gépek aktív részvétele jelent a társadalmi diskurzusokban és a kreatív folyamatokban. A kötet technológiai elemzés, filozófiai és médiaelméleti reflexiók sorozata arról, hogy miként alakul át a tudás és az információ fogalma, hogyan válik a mesterséges intelligencia (MI) eszközzé, közvetítővé és a közvetítés aktív részesévé. Mollick arról ír, hogy mi történik akkor, amikor az emberi gondolkodásba beékelődik egy idegen logika, vagyis egy nem biológiai értelmező közeg, egy olyan nyelvi szimulátor, amely a társadalmi reprezentációs rend új szereplőjévé válik.

A szerző arra figyelmeztet, hogy az MI nemcsak válaszokat ad a kérdéseinkre, hanem meghatározza azt is, hogy milyen kérdéseket tehetünk fel. E gondolatban ott rejlik Marshall McLuhan híres tételének aktualizált változata: nemcsak az a kérdés, hogy mit közvetít a médium, hanem az is, hogy miként alakítja a tartalom a társadalmi diskurzust. Mollick szerint az MI nem egy passzív közvetítő, hanem aktívan formálja a tudás logikáját és struktúráját. A gép tehát nemcsak válaszokat, hanem új válaszadási formákat is létrehoz, amelyek olyan diskurzust generálnak, amelyre az emberi értelem nincs felkészülve. A mesterséges intelligencia Mollick értelmezésében nem „okos kereső”, hanem *résztvevő*. Nem eszköz, hanem *ágencia*. Nem objektív interfész, hanem *torzító médium*.

Médiatudományi és filozófiai kontextusban Mollick munkája nemcsak a gép mint eszköz használatáról szól, hanem arról is, hogy a gép egy újfajta médiumot képvisel. Az MI-vel való együttműködés nem választható el attól a változástól, amelyet a gép jelenlétének ténye okoz. Ez médiaelméleti kérdés, nem technológiai. Egy médium mindig több, mint a közvetítés technikai aktusa. Hatást gyakorol a társadalomra, befolyásolja a kommunikációs folyamatokat. McLuhan és Friedrich Kittler perspektívájából a médium üzeneteket közvetít, önálló entitásként alakítja a társadalmi és az intellektuális struktúrákat. Mollicknál az MI technikai innováció, új típusú médium, amely átalakítja a tudást, az oktatást, a munkát és végső soron a társadalmi interakciókat.

Az MI és az emberi intelligencia közötti kapcsolatot sem technikai szempontból tárgyalja a kötet, hanem kooperációként értelmezi. Az MI válaszokat generál, de aktívan formálja azt is, hogy miként nyerjük ki ezeket a válaszokat. Az ember és a gép közötti „intelligens közvetítés” egy új logikai struktúrát teremt, amelyben nem csupán az információ áramlása, hanem annak interpretációja, értelmezése is közvetlenül érintett. Ezt a gondolatot Mollick az MI által generált hibák kérdésével illusztrálja, és úgy érvel, hogy az MI nem képes abban az értelemben véve tévedni, ahogy az ember. A gép hibája a rendszer sajátos működése, ami nem az emberi logikát követi. Érdekes kérdés az is, hogy mi történik, amikor a gép hallucinál, hiszen ilyenkor nem hazudik, mert nincs erre irányuló szándéka. De valószínűleg konstruál, ami médiafilozófiai értelemben a fikció új formája. Nem esztétikai, hanem operatív fikció. A rendszer úgy működik, hogy mindig értelmes(nek tűnő) választ ad – még akkor is, ha nincs a válasz mögött valóság. Ez a működésmód pedig új etikai kihívásokat vet fel.

A könyvben az MI és az ember közötti kooperáció tehát nemcsak pragmatikus kérdés, hanem egy új intellektuális és társadalmi tér kialakulásáról is szó van. Az MI nem pusztán egy új médium, hanem egy új kognitív közvetítő, amelynek segítségével az emberek nem csupán információkat keresnek, hanem egyúttal az általuk

keresett információk logikai struktúráját is átalakítják. A gép és az ember közötti interakció egy új médiumot, új kommunikációs formát hoz létre, amely nemcsak a tartalom, hanem a formátum, a kérdésfeltevés és a válaszadás módja alapján is különbözik a hagyományos kommunikációtól.

Mollick a gép és az ember közötti együttműködés lehetőségét is hangsúlyozza. Az MI nemcsak reagál, hanem proaktívan alakítja a tudás és a kreativitás folyamatát is. A gép nem csak egy külső elem, hanem a kreatív folyamat részévé válik, ami meghatározza, hogy miként és milyen irányba alakulhat a kreatív munka. Az MI médiumként preformatív, mert már a használata előtt átrendezi az emberi szerepeket, a szerzői pozíciót, a kreativitás működését és a döntéshozatali logikát. A könyv egy másik fontos aspektusa az MI által generált új tudásstruktúrák filozófiai dimenziója. A gép nem csupán válaszokat ad a kérdéseinkre, hanem új kérdéseket is létrehoz, vagyis a tudás termelésének és közvetítésének új formáját tárja fel, amely technikai, kulturális és etikai dilemmákat is felvet. Mollick szerint a hatékony használat nem az automatizáció maximalizálásán, hanem az olyan reflexív emberi kontrollon múlik, mint a kísérletezés, a kritikai beavatkozás és a pozíciómeghatározás.

A könyv hiányossága, hogy nem elemzi mélyen a politikai és a társadalmi implikációkat, pedig a technológia társadalmi kontextus nélkül nem értelmezhető. Az MI-rendszerek mögött infrastruktúrák, tőkeérdekek, geopolitikai viszonyok állnak. Mollick fókusza a használhatóságra korlátozódik, ami korlátozott perspektívát kínál az olvasónak.

A kötet legerősebb vonulata a kreativitás újraszerveződése. Mollick nem kérdőjelezi meg a gépi kreativitást, de másként értelmezi azt. Úgy érvel, hogy az nem belső inspiráció, hanem kombinatorikus kapacitás, mert a rendszer nem alkot, hanem összeköt, és ez elég ahhoz, hogy emberi mintákat hozzon létre. Mollick szerint a gondolat hálózati műveletté válik, és ez médiaelméleti értelemben a szerzőség dekonstrukciója. Nem posztmodern értelemben, hanem algoritmikusan: a szerző nem tűnik el, hanem széteszlik, a szöveg nem zárul le, hanem folyamattá válik, a gépi közreműködés nem láthatatlan, hanem elmosódó. Mollick szerint mindezekkel együtt lehet élni, sőt szerinte érdemes is ezt tenni, de csak akkor, ha az emberi pozíció tudatos marad, vagyis a géppel való együttműködés nem válik teljesen autonómmá, hanem aktívan jelen van benne az emberi kontroll, a kritika, a döntés és az értelmezés – hiszen ezek nélkül az MI csak tünet, nem partner. (Ethan Mollick: *Társintelligencia, Élet és munka a mesterséges intelligencia új korszakában*. HVG Könyvek, Budapest, 2024, 254 oldal, 6500 forint.)